

Prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji RP

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Sylwia Stecko, *Prawa i wolności człowieka i obywatela w świetle Konstytucji RP*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2018, nr 1 (41), s. 182.
- Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 12.07.2020 r.].

Prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji RP

Wielka sala rozpraw Trybunału Konstytucyjnego
Źródło: Adrian Grycuk, licencja: CC BY-SA 3.0.

Uchwalona 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej zawiera katalog podstawowych wolności, praw i obowiązków człowieka i obywatela. Są one zapisane w rozdziale II, zaraz po naczelnym zasadach ustrojowych. To dobitnie świadczy, jak istotną rolę w życiu politycznym i społecznym odgrywają prawa i obowiązki nakładane na obywatela, oraz jak bardzo ważne jest ich wypełnianie. Każdy z nas powinien znać konstytucyjnie przysługujące nam prawa i nakładane na nas obowiązki, ponieważ ich niedopełnienie może wiązać się z sankcjami.

Twoje cele

- Przeanalizujesz prawa i wolności człowieka i obywatela zapisane w II rozdziale Konstytucji RP.
- Scharakteryzujesz prawa człowieka zawarte w Konstytucji RP.
- Ocenisz, jak państwo polskie dba o realizację praw i wolności swoich obywateli.

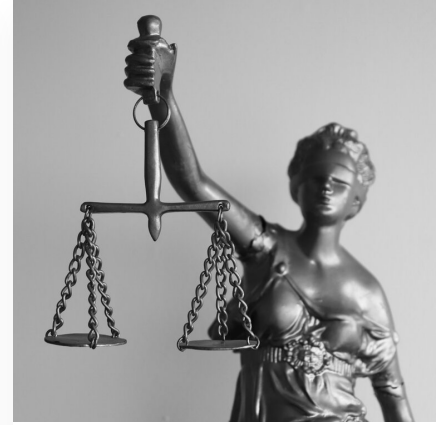
Dla zainteresowanych

**Wolności i prawa
jednostki w Konstytucji
RP**

**Konstytucja RP.
Preambuła, rozdział I i II**

**Wybrane demokratyczne
zasady zawarte
w Konstytucji RP**

Konstytucja i jej funkcje

**Instytucje powołane do
ochrony praw i wolności
w Polsce**

**Wybrane przykłady
realizacji wolności i praw
człowieka w Polsce**

**Klasyfikacje wolności
i praw człowieka**

Przeczytaj

Gwarantowane przez Konstytucję RP prawa i wolności zapisane są w rozdziale II ustawy zasadniczej. Wszystkie organy państwa zobowiązane są ich przestrzegać, zaś ich ograniczenie jest możliwe tylko w czasie obowiązywania stanu nadzwyczajnego. Jakakolwiek zmiana listy praw i wolności wymagałaby zatem zmiany konstytucji. Dodatkowo, ta część ustawy zasadniczej jest szczególnie chroniona przed nowelizacjami. W przypadku zmiany przepisów rozdziału II jeden z podmiotów – Prezydent Rzeczypospolitej, grupa 92 posłów lub senat – może zażądać przeprowadzenia referendum zatwierdzającego ustawy o zmianie konstytucji. Jest to dodatkowe zabezpieczenie przed ograniczaniem praw obywateli przez organy państwa.

Rozdział II Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Grafika: CC0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Wolności i prawa osobiste

Obowiązkiem Rzeczypospolitej Polskiej jest ochrona prawna życia każdego człowieka (art. 38). W państwie polskim obowiązuje zakaz wykonywania eksperymentów naukowych na ludziach bez ich dobrowolnej zgody (art. 39). Obowiązuje zakaz tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania i karania (art. 40).

Artykuł 41 zapewnia każdemu człowiekowi nietykalność i wolność osobistą. W przypadku złamania tych zasad

obywatele mają prawo do odwołania się do sądu, który ma ustalić, czy nastąpiło złamanie prawa. W przypadku bezprawnego pozbawienia wolności każdy ma prawo domagać się odszkodowania. Osoby aresztowane mają być traktowane w sposób humanitarny.

Ilustracja okładkowa książki *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*
Źródło: tylko do użytku edukacyjnego.

W myśl artykułu 42 Konstytucji RP odpowiedzialności karnej podlega ten, kto dopuścił się czynu zabronionego. Każdy ma prawo do obrony i obrońcy z urzędu. Obowiązuje zasada domniemania niewinności, czyli każdy jest uważany za osobę niewinną do czasu udowodnienia winy na mocy prawomocnego wyroku sądowego. Ważnym elementem jest brak przedawnienia w przypadku popełnienia zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości.

Szczególnej ochronie prawnej podlega życie prywatne, rodzinne, cześć i dobre imię oraz prawo do decydowania o swoim życiu – gwarantuje to artykuł 47 Konstytucji RP. W dobie powszechnej informatyzacji i łatwego dostępu do danych osobowych Konstytucja RP w artykule 51 gwarantuje prawo do nieujawniania informacji o osobie. Każdy może swobodnie podróżować po terytorium Polski, decydować o swoim miejscu zamieszkania oraz bez przeszkód udać się za granicę państwa (art. 52).

Konstytucja wiele miejsca poświęca wolności sumienia i religii (art. 53), które mogą być ograniczane jedynie w zakresie uzewnętrzniania poglądów religijnych i wyznania na podstawie ustawy, kiedy wymaga tego bezpieczeństwo państwa, ochrona porządku publicznego lub ochrona zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób.

Ustawa zasadnicza gwarantuje wolność słowa, wyrażania poglądów oraz wymiany informacji, zakazując jednocześnie cenzury (art. 54).

W artykule 55 jest mowa o warunkach, w jakich obywatel polski może zostać poddany ekstradycji, zaś w artykule 56 o prawie do azylu dla cudzoziemców.

Wolności i prawa polityczne

Konstytucja w artykułach 57–63 skupia się na prawach i wolnościach politycznych.

- prawa i wolności polityczne
  - wolność zgromadzeń
  - wolność zrzeszania się
  - prawo dostępu do służby publicznej
  - prawo obywateli do informacji o działalności organów władzy publicznej
  - prawo do referendum
  - prawo wyborcze
  - prawo do składania petycji i skarg

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne

Od artykułu 64 w Konstytucji RP rozpoczynają się wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne, które wpływają na udział jednostki w życiu państwa. Gwarantują one obywatelom właściwe warunki społeczne i ekonomiczne dla ich prawidłowego funkcjonowania oraz pozwalają zabezpieczyć podstawowe potrzeby duchowe i kulturalne człowieka. Są to prawa i wolności ze sobą nierozzerwalnie połączone, a ich pełna realizacja możliwa jest tylko wtedy, gdy wszystkie są realizowane.

- **podstawowe wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne**
  - prawo do własności
  - wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy
  - prawo do zabezpieczenia społecznego
  - prawo do ochrony zdrowia
  - prawo do nauki

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ponadto w konstytucji został zapisany obowiązek uwzględnienia w polityce społecznej i gospodarczej dobra rodziny oraz obowiązek ochrony praw dziecka (art. 71 i 72). Szczególnie na pomoc mogą liczyć rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej lub społecznej. Dotyczy to rodzin wielodzietnych, niepełnych, z osobami niepełnosprawnymi oraz matek przed i po urodzeniu dziecka.

W artykule 73 na władze publiczne Konstytucja RP nakłada obowiązek:

- prowadzenia polityki zapewniającej bezpieczeństwo ekologiczne współczesnym i przyszłym pokoleniom;
- prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli i przeciwdziałania bezdomności przez budownictwo socjalne;
- ochrony konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami, które zagrażają ich zdrowiu, bezpieczeństwu oraz nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

Środki ochrony wolności i praw

Konstytucja RP w rozdziale II zawiera środki ochrony wolności i praw jednostki, do których zaliczamy:

- prawo do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej (art. 77);
- prawo do zaskarżenia decyzji i orzeczeń wydawanych w pierwszej instancji (art. 78);
- prawo do skargi konstytucyjnej (art. 79);
- prawo do odwołania się do Rzecznika Praw Obywatelskich w celu ochrony wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej (art. 80);
- prawo odwołania się do Rzecznika Praw Dziecka w przypadku łamania praw dzieci.

Konstytucyjne obowiązki jednostki

Obok [praw](#) i [wolności](#) Konstytucja RP zawiera katalog [obowiązków obywateli](#) państwa polskiego i osób znajdujących się we władztwie państwa polskiego (art. 82–86).

Do obowiązków obywatelskich zaliczamy:

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

obowiązki obywatelskie

nakładane na obywatela zadania wobec państwa, nakazy określonego zachowania się lub postępowania w określonych sytuacjach

prawa obywatelskie

uprawnienia przyznawane jednostce na mocy określonych norm wynikających z obowiązujących przepisów prawa

prawa człowieka

ogół uprawnień, jakie przysługują wszystkim ludziom bez względu na ich pochodzenie, narodowość czy obywatelstwo; wynikają one z samego faktu bycia człowiekiem

prawa obywatela

zespół uprawnień przysługujących obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej na mocy Konstytucji RP

wolność

uprawnienie do czynienia tego, na co w danym momencie mamy ochotę, o ile nie szkodzi to innym osobom; ograniczeniem naszej wolności jest wolność innego człowieka

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z wywiadem, w którym adwokat Maria Janik mówi o prawach i wolnościach zagwarantowanych w Konstytucji RP. Następnie wykonaj zadania.

Wystąpił błąd

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D15yJgDNh>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe stanowiące rozmowę z Marią Janik o prawach i wolnościach zagwarantowanych w Konstytucji RP.

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz, kiedy została uchwalona Konstytucja RP.

- 5 kwietnia 1997 r.
- 17 października 1997 r.
- 3 maja 1791 r.
- 2 kwietnia 1997 r.

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Zaznacz, które stwierdzenie jest prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Artykuł 34 Konstytucji RP zawiera kwestie związane z obywatelstwem i sposobami jego nabycia.	☐	☐
Katalog podstawowych wolności, praw obowiązków człowieka i obywatela jest zapisany już w I rozdziale Konstytucji RP, zaraz po naczelnych zasadach ustrojowych.	☐	☐
Konstytucja w artykułach 57–63 skupia się na prawach i wolnościach ekonomicznych.	☐	☐
Artykuł 74 Konstytucji RP dotyczy ekologii i stanu środowiska.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z grafiką i wykonaj polecenie.

Źródło: domena publiczna.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Art. 72

1. Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.
2. Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych.
3. W toku ustalania praw dziecka organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka.

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: sejm.gov.pl [dostęp 12.07.2020 r.].

Materiał źródłowy do ćwiczeń 6–7.

” Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Rozdział XI

Stany nadzwyczajne

Art. 228

1. W sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny: stan wojenny, stan wyjątkowy lub stan klęski żywiołowej.
2. Stan nadzwyczajny może być wprowadzony tylko na podstawie ustawy, w drodze rozporządzenia, które podlega dodatkowemu podaniu do publicznej wiadomości.
3. Zasady działania organów władzy publicznej oraz zakres, w jakim mogą zostać ograniczone wolności i prawa człowieka i obywatela w czasie poszczególnych stanów nadzwyczajnych, określa ustawa.
4. Ustawa może określić podstawy, zakres i tryb wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela.
5. Działania podjęte w wyniku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego muszą odpowiadać stopniowi zagrożenia i powinny zmierzać do jak najszybszego przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa.
6. W czasie stanu nadzwyczajnego nie mogą być zmienione: Konstytucja, ordynacje wyborcze do sejmu, senatu i organów samorządu terytorialnego, ustawa o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej oraz ustawy o stanach nadzwyczajnych.
7. W czasie stanu nadzwyczajnego oraz w ciągu 90 dni po jego zakończeniu nie może być skrócona kadencja sejmu, przeprowadzane referendum ogólnokrajowe, nie mogą być przeprowadzane wybory do sejmu, senatu, organów samorządu terytorialnego oraz wybory

Prezydenta Rzeczypospolitej, a kadencje tych organów ulegają odpowiedniemu przedłużeniu. Wybory do organów samorządu terytorialnego są możliwe tylko tam, gdzie nie został wprowadzony stan nadzwyczajny.

Art. 233

1. Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu wojennego i wyjątkowego nie może ograniczać wolności i praw określonych w art. 30 (godność człowieka), art. 34 i art. 36 (obywatelstwo), art. 38 (ochrona życia), art. 39, art. 40 i art. 41 ust. 4 (humanitarne traktowanie), art. 42 (ponoszenie odpowiedzialności karnej), art. 45 (dostęp do sądu), art. 47 (dobra osobiste), art. 53 (sumienie i religia), art. 63 (petycje) oraz art. 48 i art. 72 (rodzina i dziecko).

2. Niedopuszczalne jest ograniczenie wolności i praw człowieka i obywatela wyłącznie z powodu rasy, płci, języka, wyznania lub jego braku, pochodzenia społecznego, urodzenia oraz majątku.

3. Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w stanie klęski żywiołowej może ograniczać wolności i prawa określone w art. 22 (wolność działalności gospodarczej), art. 41 ust. 1, 3 i 5 (wolność osobista), art. 50 (nienaruszalność mieszkania), art. 52 ust. 1 (wolność poruszania się i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej), art. 59 ust. 3 (prawo do strajku), art. 64 (prawo własności), art. 65 ust. 1 (wolność pracy), art. 66 ust. 1 (prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy) oraz art. 66 ust. 2 (prawo do wypoczynku).

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Ćwiczenie 8

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Sylwia Stecko

Prawa i wolności człowieka i obywatela w świetle Konstytucji RP

W ujęciu Konstytucji RP przez pojęcie wolności i praw osobistych należy rozumieć uprawnienia i swobody jednostki, które umożliwiają jej nieskrępowany rozwój na wszystkich płaszczyznach, wolnych od pozaprawnych działań w postaci ingerencji z zewnątrz. (...)

Wolności i prawa polityczne, to grupa wolności i praw, dzięki którym uprawniony może wpływać na losy swojej społeczności. Zazwyczaj zastrzeżone są one wyłącznie dla obywateli. (...)

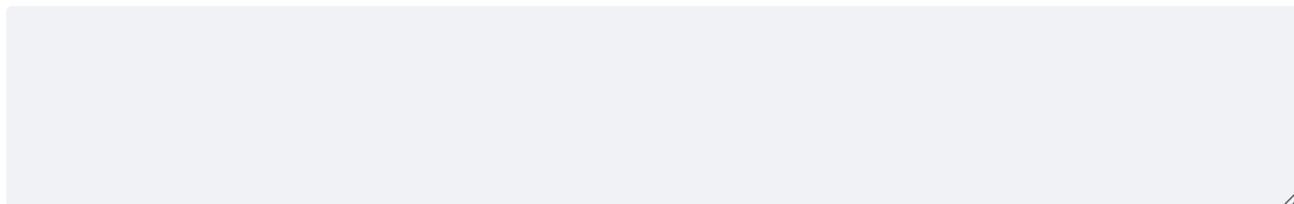
Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne zaliczamy do wolności i praw tzw. drugiej generacji. (...) Celem stworzenia tej kategorii praw była chęć zapewnienia jednostce podstaw godziwej egzystencji.

Źródło: Sylwia Stecko, *Prawa i wolności człowieka i obywatela w świetle Konstytucji RP*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2018, nr 1 (41), s. 182.

wolności i prawa osobiste:

wolności i prawa polityczne:

wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne:

Dla nauczyciela

Autor: Jarosław Dyrda

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie, Wiedza o społeczeństwie 2022, Historia i teraźniejszość

Temat: Prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji RP

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

IV. Prawa człowieka i ich ochrona.

Uczeń:

1) wymienia „zasady ogólne” i katalog praw człowieka zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- analizuje prawa i wolności człowieka i obywatela zapisane w II rozdziale Konstytucji RP;
- charakteryzuje prawa człowieka zawarte w Konstytucji RP;
- ocenia, jak państwo polskie dba o realizację praw i wolności swoich obywateli.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- metoda jigsaw;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Wybrana osoba odczytuje temat lekcji: „Prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji RP”, na forum klasy formułowane są cele zajęć.
2. Uczniowie na podstawie własnej wiedzy przygotowują mapę pojęć do zagadnienia poruszonego w temacie zajęć. Przedstawiają swoje propozycje w trakcie burzy mózgów. Wybrana osoba zapisuje je na tablicy. Po fazie twórczej następuje weryfikacja pomysłów i powstaje ostateczna wersja mapy.

Faza realizacyjna:

1. Praca z filmem. Uczniowie zapoznają się z multimedium i wynotowują najistotniejsze informacje.
2. Metoda jigsaw. Uczniowie odliczają do pięciu. Następnie łączą się w zespoły według przydzielonych numerów. Każda grupa, korzystając z tekstu Konstytucji RP, opracowuje fragment materiału z sekcji „Przeczytaj”. Po zakończeniu pracy uczniowie zmieniają zespoły tak, by w każdym znalazła się przynajmniej jedna osoba z poprzednich grup. Uczniowie dzielą się wiedzą zdobytą wcześniej i uczą się od siebie nawzajem. Następnie chętne/wybrane osoby omawiają przydzielone zagadnienia. Pozostali uczniowie mogą zadawać pytania i weryfikować przedstawione informacje.
3. Dyskusja na temat: „Jak w Polsce realizowane są prawa i wolności człowieka i obywatela zapisane w rozdziale II konstytucji?”. Uczniowie przedstawiają swoje argumenty,

kontrargumenty i opinie. Na zakończenie chętna/wybrana osoba dokonuje podsumowania.

4. Praca w parach i wykonanie ćwiczeń 5–8 z sekcji „Sprawdź się”. Następnie uczniowie konsultują swoje rozwiązania z inną parą i ustalają jedną wersję odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.
2. Omówienie przebiegu zajęć, wskazanie mocnych i słabych strony pracy uczniów, udzielenie im informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne, których nie rozwiązali na zajęciach.

Materiały pomocnicze:

- *Konstytucja RP*, isap.sejm.gov.pl.
- Sylwia Stecko, *Prawa i wolności człowieka i obywatela w świetle Konstytucji RP*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2018 nr 1 (41).

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium z sekcji „Film” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.